

LUDMIŁA SIRYK

„DIALOG DWÓCH KULTUR 2017” – DROGĄ DO DIALOGU NARODÓW

W czasach obecnych pojęcie „dialog” należy do najważniejszych kategorii dotyczącej różnych wymiarów ludzkiego życia. Dlatego często przewija się w refleksji socjologicznej, politycznej, antropologicznej i kulturowej. Kategoria ta jest w centrum uwagi organizatorów i uczestników sesji pt. „Dialog Dwóch Kultur”, która jest jednym z najważniejszych i największych polsko-ukraińskich przedsięwzięć naukowych i kulturalnych. Zaczyna się na Ukrainie a kończy się w Polsce. Jest to przedsięwzięcie szlachetne i zarazem zaszczytne, wymagające dużego zaangażowania w sprawę zachowania pamięci narodowej, ochrony dziedzictwa kultury polskiej za granicą a także budowania mostów przyjaźni pomiędzy Polską a Ukrainą i ich narodami.

Dialog Dwóch Kultur organizowany jest od roku 1999 i z wielkimi przerwami trwa do dziś, odbywając się tradycyjnie we wrześniu, w Krzemieńcu, w Muzeum Juliusza Słowackiego, a także w gmachu dawnego Liceum Krzemienieckiego, dziś Krzemienieckiej Obwodowej Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej im. Tarasa Szewczenki. Odbywa się pod patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministra Kultury Ukrainy. Został zainicjowany przez Mariusza Olbromskiego i jego małżonkę Urszulę. Początkowo spotkania organizowane były przez Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej, zaś od 2012 przez Fundację „Pomoc Polakom na

Wschodzie” przy coraz bardziej znaczącym udziale Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. W 2014 roku do organizacji i finansowania włączyło się Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaskiewiczów w Stawisku oraz Instytut Nauk Społecznych PAN. Z racji Roku św. Jana Pawła II w 2015 roku współorganizatorem przedsięwzięcia było Muzeum Dom Rodzinny Jana Pawła II w Wadowicach. W kaplicy św. Jana Pawła II w krzemienieckim kościele parafialnym pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika odsłonięto tablicę ku Jego czci. W roku 2016 impreza uległa poszerzeniu zarówno tematycznemu jak też przestrzennemu. Zorganizowano sesje historyczne poświęcone wspólnym drogom do niepodległości oraz „okrągły stół” po emisji filmu „Trudne braterstwo”. Z kolei w katedrze łacińskiej w Kamieńcu Podolskim Muzeum Romantyzmu odsłoniło tablicę poświęconą biskupowi Andrzejowi Stanisławowi Krasieńskiemu.

Spotkania skupiają naukowców, artystów, pisarzy, muzealników z Polski i Ukrainy. Realizację programu umożliwia bardzo dobra współpraca z władzami dyplomatycznymi w Łucku i we Lwowie. W inauguracji imprezy biorą udział przedstawiciele władz dyplomatycznych, ministerstw kultury obu krajów, a także władze wojewódzkie i rejonowe. Szczególną wagę przywiązują się uczczeniu w kontekście dialogu i pamięci narodowej ważnych dla obu narodów wybitnych postaci kultury. Tak, uroczyste otwarcie „Dialogu...” zaczyna się od złożenia kwiatów przy pomnikach Tarasa Szewczenki a także Juliusza Słowackiego i na grobie jego matki Salomei.

W programie „Dialogu Dwóch Kultur” są sesje naukowe literaturoznawców, historyków, muzealników, kulturoznawców, a także spotkania i prezentacje pisarzy i artystów, projekcje filmowe (np. poświęcone wybitnym postaciom historii i kultury polskiej i ukraińskiej), koncerty artystów (fachowców i zespołów amatorskich), prezentacje książek. Zwykle spotkaniom towarzyszą plenery malarskie i fotograficzne, zakończone wystawami. Co roku liczba uczestników sięga kilkuset osób. Cieszą się zainteresowaniem przede wszystkim mieszkańców miast,

gdzie się odbywają. Ich słuchaczami i uczestnikami są także zamieszkali na Ukrainie Polacy, którzy aktywnie włączają się w ich organizację. Ważnym punktem są sesje zabytkoznawcze.

Tegoroczny Dialog Dwóch Kultur odbył się we wrześniu w dniach 4–9 (część I) i 17 (część II) pod patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP oraz Konsulatu Generalnego RP we Lwowie. Wspierany był także przez miejscowe władze obwodowe i samorządowe. Opiekę konsularną sprawuje Konsulat Generalny RP w Łucku. Projekt został współfinansowany przez Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie” ze środków Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach sprawowania opieki nad Polonią i Polakami za granicą, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP oraz Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Opracowania koncepcji i realizacji programu literackiego oraz kulturalnego, a także działań wystawienniczych podjęło się Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku. Program przedsięwzięcia był tematycznie wieloaspektowy i ciekawy i został zrealizowany na wysokim poziomie merytorycznym. Rozpoczął się w dniu urodzin Juliusza Słowackiego, tradycyjnie Mszą Świętą za jego duszę. Uczestnicy z Polski i Ukrainy złożyli kwiaty na mogile Salomei Słowackiej, pod pomnikami Juliusza Słowackiego oraz Tarasa Szewczenki. Po uroczystej inauguracji odbywały się obrady w tematycznych sekcjach, trwające przez trzy dni. Tematyka konferencji obejmuje zagadnienia z dziedziny literatury okresu romantyzmu i XX wieku oraz dziedzictwa kulturowego obu narodów. Pisarze zaprezentowali swoje książki i utwory. Już po raz trzeci do programu „Dialogu Dwóch Kultur” włączono naukową sesję historyczną przygotowaną przez Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, którą zakończył wieczór filmowy. Część historyczną spotkań koordynował prof. dr hab. Grzegorz Nowik, reprezentujący ISP PAN i wspomniane Muzeum.

Strona ukraińska przygotowała bogaty program w aspekcie naukowym i artystycznym. Z jej strony organizatorami byli

i wspierali finansowo całość przedsięwzięcia: Departament Kultury, Religii i Narodowości Tarnopolskiej Administracji Państwowej, Oddział Kultury, Turystyki, Narodowości i Religii Krzemienieckiej Rejonowej Administracji Państwowej oraz Krzemieniecka Rada Rejonowa, a szczególny wkład pracy w organizację i przebieg wydarzeń miało Muzeum Juliusza Słowackiego, z dyrektorem Panią Tamarą Sieniną. Do współpracy włącza się również dawne Liceum Krzemienieckie, a dziś Akademia Humanistyczno-Pedagogiczna w Krzemieńcu, którą kieruje rektor prof. Afanasij Łomakowicz.

W tym roku obrady oraz różnorakie prezentacje i przeglądy odbywające się przeważnie na bazie Muzeum Juliusza Słowackiego kontynuowane były w innych miastach i miejscowościach (Drohobycz, Stryj, Żurawno, Lwów). Całość wydarzeń naukowych i artystycznych koordynowali prof. Grzegorz Nowik – Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku oraz ISP PAN, Mariusz Olbromski – dyrektor Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku i dr Urszula Olbromska. Realizacja programu „Dialogu Dwóch Kultur” w ośrodkach poza Krzemieńcem stała się tradycją, by zainteresować konferencjami jak największe grono naukowców i słuchaczy, w tym środowiska polskie. W tym roku 7 września, w Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym im. Iwana Franki w Drohobyczynie odbyła się sesja naukowa pt. *Literaci Ziemi Drohobyckiej*. Następnego dnia uczestnicy Dialogu zapoznali się z twórczością Kornela Makuszyńskiego w interpretacji polskiego teatryku dziecięcego w Stryju. Bardzo ważnym wydarzeniem tegorocznego przedsięwzięcia było spotkanie w Żurawnie nad Dniestrem, miejscu urodzin Mikołaja Reja. Dzięki wsparciu dyplomacji RP i rozmowom z władzami Żurawna została tam otwarta stała wystawa „Mikołaj Rej (1505–1569) wielki syn ziemi żurawieńskiej, prekursor literatury polskiej”, będąca zaczątkiem muzeum. Pomysłodawcą i realizatorem zadania jest Mariusz Olbromski, dyrektor Muzeum Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku. Zamiarem obu stron

jest utworzenie w ratuszu Muzeum Mikołaja Reja i otwarcie go we wrześniu przyszłego roku. Tegoroczny „Dialog Dwoch Kultur” zakończył się 17 września w podwarszawskim Muzeum Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów. Program spotkania był bardzo bogaty. Podczas uroczystości zakończenia polsko-ukraińskiego spotkania „Dialog Dwoch Kultur” wiceminister kultury Jarosław Sellin wręczył medale „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Srebrny medal otrzymała dr Urszula Olbomska, brązowy – dr Marta Trojanowska. W wydarzeniu uczestniczyli również przedstawiciele władz lokalnych. Interdyscyplinarny charakter w kontekście współpracy polsko-ukraińskiej był głos przewodniczącego Rady Powiatu Grodzickiego Jerzego Terlikowskiego. W ramach sesji naukowej poświęconej tematyce „Tradycje literackie z okresu II Rzeczypospolitej na Podolu i Wołyniu” odbyły się cykl wykładów o grupie poetyckiej „Wołyń”, otwarcie wystawy *Portret z wierszy i pamięci* – Józef Czechowicz, Józef Łobodowski i inni. Spotkanie zakończyło się koncertem, w programie którego znalazły się m.in. utwory Ignacego Paderewskiego, Igora Strawieńskiego i Karola Szymanowskiego w wykonaniu zespołu „Prima Vista”.

Miejsca wybrane na otwarcie i zakończenie Dialogu Dwoch Kultur wydają się uzasadnione i bardzo wymowne. Wiadomo, Słowacki i Iwaszkiewicz jako pisarze polscy byli bardzo mocno związani biograficznie i twórczo nie tylko z Polską, ale również z Ukrainą. Obaj jako ludzie pogranicza głębiej odczuwali istotę obu państw i narodów, głębiej uświadamiali ich błędy historyczne, istniejące problemy i aspiracje. W obu tych postaciach kultury i za pośrednictwem ich twórczości realizowała się idea dialogu polsko-ukraińskiego i ukraińsko-polskiego. Tu w pewnym stopniu sprawdza się powiedzenie: „Polska dawała Ukrainie idee, a Ukraina Polsce – ludzi”. Nie przypadkowo Słowacki stał się czołowym przedstawicielem „szkoły ukraińskiej” w literaturze polskiej i autorem sztuki historiozoficznej *Mazepa*, utworu o bardzo wymownym tytule. Pisarz nostalgicznie powracał w swoich wizjach do Krzemieńca, gdzie została jego matka

i najbliższa rodzina. Mimo to, że obaj pisarze żyli w różnych epokach, jednak każdy z nich opuścił swoją „małą ojczyznę” z powodów, zakorzenionych na działaniach jednego i tegoż samego zaborcy, przybierającego różne nazwy, teorie i maski.

Pokłosem wrześnieowych spotkań jest wydawany rocznik pod tą samą nazwą – *Dialog Dwóch Kultur*, zawierający materiały pokonferencyjne i rejestrujący przebieg realizacji programu, w szczególności wydarzenia o wysokim poziomie naukowym i artystycznym. Rocznik, można uważać za szczególne osiągnięcie Organizatorów, bowiem słowo opublikowane jest trwale w porównaniu ze słowem mówionym, które jest ulotne. Bogactwo tematyczno-problemowe i znaczenie publikacji pokazała Urszula Olbromska podczas prezentacji rocznika w ciągu jego jedenastoletniej historii. Pierwsze roczniki były dużo mniejsze: z 2006 roku miał tylko 131 s., z 2007 -170, z 2008 – 220. Od Roku Słowackiego zaczęły bardzo rosnać. Z tym, że były wówczas 2 zeszyty: pokonferencyjny i poplenerowy.

Celem Dialogu Dwóch Kultur – jak twierdzą jej Organizatorzy – jest przede wszystkim:

- Zapoznanie się z dokonaniem twórczymi i naukowymi w dziedzinie literatury polskiej i ukraińskiej, a zwłaszcza nad twórczością Juliusza Słowackiego, poetów z tzw. „ukraińskiej szkoły romantycznej” i innych pisarzy, szczególnie związkami między romantyzmem polskim i ukraińskim.
- Zapoznanie się z twórczością współczesnych pisarzy i poetów obu krajów.
- Integracja środowisk naukowych i twórczych obu krajów.
- Zapoznanie się ze stanem badań w dziedzinie muzealnictwa polskiego i ukraińskiego.
- Prowadzenie naukowej dyskusji na temat wspólnej historii obu narodów, zwłaszcza okresu kształtowania się tożsamości narodowej.
- Tworzenie dobrej atmosfery do wzajemnych kontaktów w różnych dziedzinach działalności obu krajów.

- Propagowanie wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym na dawnych Kresach Rzeczypospolitej.
- Umacnianie środowisk polskich w Krzemieńcu, na Wołyniu i w innych regionach Ukrainy.

Wyartykułowane cele skupiają się wokół idei dialogu obu narodów a dobitnym świadectwem realizacji dialogu jest i powinna być dla nich Kultura [przez wielkie K]. Warto przypomnieć, że greckie słowo *διαλόγος* oznacza pewien typ rozmowy, będący sporem, dyskusją, dociekaniem. A zatem już etymologicznie dialog przyjmuje w nim funkcję użytkową, jest „rozmową mającą jakiś cel”. Rozmowa-dialog jest tylko narzędziem myślenia i środkiem porozumienia między ludźmi, i ujawnia inny sens. W kontekście „Dialogu Dwóch Kultur” sensem tym jest osiągnięcie zrozumienia się na podstawie analizy faktów kulturowych i historycznych, porozumienia się, odnalezienia wspólnej płaszczyzny działań, pogodnego współistnienia, konsekwentnej i produktywnej współpracy. Ponadto sensem tym, jest budowanie wspólnoty ducha, który będzie miał pozytywny wpływ na rozwój związków międzykulturowych oraz na dobroczynne współistnienie narodów w sferze religijnej, ekonomicznej i politycznej.

